

Jak nastartovat přechod k udržitelnějšímu hospodaření?

Ekoschéματα jsou cesta vpřed!

Zemědělské dotace. K čemu mají sloužit?

Zemědělské dotace ze Společné zemědělské politiky jsou stěžejním nástrojem, který ovlivňuje hospodaření zemědělců v celé Evropské unii. Spolu s ním mají vliv i na kvalitu vody a půdy, život na venkově nebo ptáky a hmyz v krajině. Však tvoří třetinu rozpočtu EU!

Na pět let

Právě teď se tvoří nová pravidla pro jejich rozdělování v letech 2023 až 2027. Čeští zemědělci díky nim získají okolo 140 miliard korun a od státu minimálně dalších 15 miliard. To je velká příležitost!

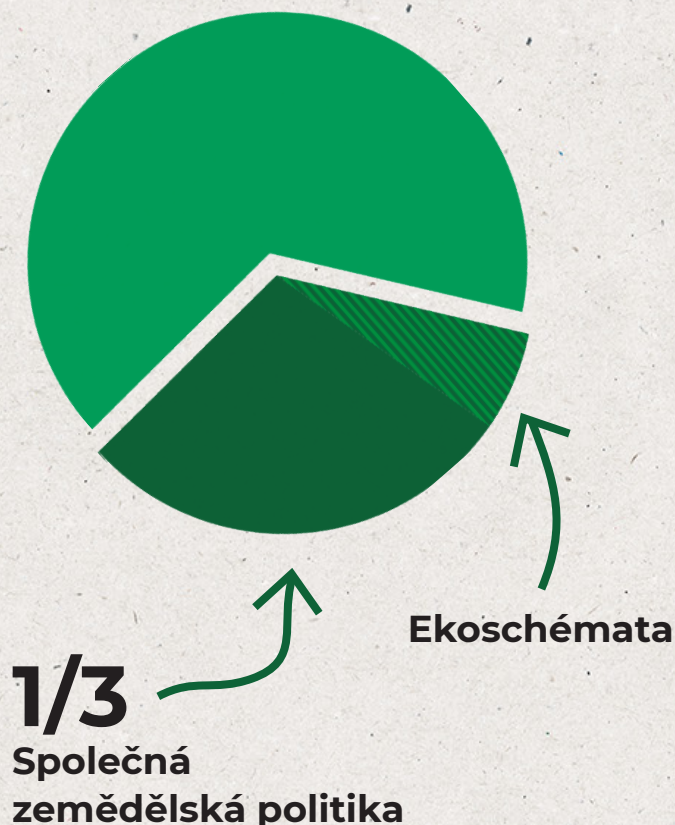
Kdepak ty ptáčku...

Tyto peníze totiž neslouží vždy dobře. Polní ptáci jsou na tom zoufale. Podobné je to s hmyzem. Krajina velkých lánů bez přírodních bariér a živé půdy se nedokáže vypořádat s klimatickou změnou. Zemědělské dotace jsou přitom veřejné peníze daňových poplatníků – neměly by tedy zajišťovat život v krajině, úrodnou půdu a zdravé, chutné jídlo a vodu?

Ekoschéματα – Vlajková loď Společné zemědělské politiky

Proto vznikl k jiným environmentálním dotacím nový nástroj – ekoschéματα. Mají podpořit zemědělce v přechodu k udržitelnější praxi a odměnit ty, kteří již v souladu s přírodou dělají více. Mají být symbolem toho, že to členské státy s udržitelným hospodařením myslí vážně. Půjde na ně okolo 20 % rozpočtu SZP.

Rozpočet EU

Jak se s tím vypořádalo naše ministerstvo zemědělství?
A existují lepší možnosti? Otočte list.

Kdo se drží příliš při zemi?

Ministerstvo zemědělství.

Ministerstvo vytvořilo návrh tzv. celofaremního ekoschématu.* Funguje jednoduše: pokud zemědělec splní určité podmínky pro každou kulturu, na které hospodaří (ať je to orná půda, louky a pastviny, nebo třeba vinice), dostane určitou finanční částku za každý hektar, který obhospodařuje. Jenže má několik vážných trhlín.

Hlavní nedostatky návrhu:

Návrh je bez ambic a moc toho nepřinese.

Na dotaci má totiž dle návrhu dosáhnout úplně každý. Proto jsou podmínky nutně nastaveny tak, aby s jejich splněním neměl nikdo výraznější problém.

2. Návrh není spravedlivý a nikoho nemotivuje ke změně.

Kvůli stejným podmínkám pro všechny neodměňuje ty, kteří se k půdě a krajině už šetrněji chovají nebo kteří se šetrněji chovat chtějí.

*Vedle tohoto návrhu do ekoschémat ještě přesunulo jedno stávající dotační opatření na louky a pastviny.

Návrh Hnutí DUHA a České společnosti ornitologické

Aby ekoschémat skutečně plnila svou roli, Hnutí DUHA a ČSO vytvořily alternativní návrh. V něm je zachována výhoda celofaremnosti: plošný přínos, jednoduchost pro zemědělce. Zároveň má vyšší ambice, motivuje zemědělce pečovat o krajinu šetrněji a odměňuje spravedlivě ty, kteří to již dělají.

V čem návrh spočívá?

1. Více úrovní místo jedné.

Za šetrnější chování dostane zemědělec více peněz a je motivován ke změně. Každá úroveň má určité povinné podmínky a také počet bodů, které lze nasbírat skrze volitelná opatření.

2. Šetrná opatření nechává z velké části na volbě zemědělce.

Skrze bodově ohodnocená opatření si zemědělec může sám zvolit opatření, kterými dosáhne potřebného počtu bodů pro danou úroveň.

A jak mohou různé podmínky a opatření vypadat? Připravili jsme pro vás sadu infolistů, ty některé z nich představují!

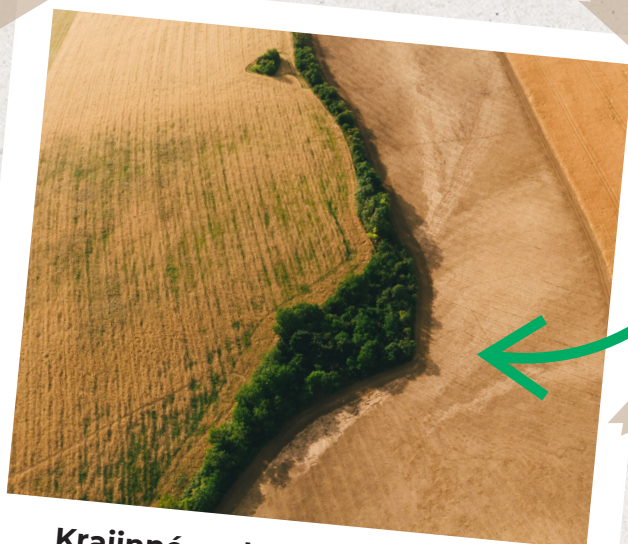

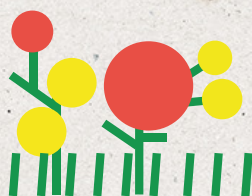
Neprodukční přírodní prvky jako oázy života

Přežít na poli, kde se k hubení škůdců používají jedovaté pesticidy a pro vyživení půdy umělá hnojiva, dá zabrat. A to jak zvířatům, tak „nechtěným“ rostlinám – a na-
koniec i lidem. Chceme podpořit zemědělce, aby postupně ponechali alespoň 10 % ploch, které nebudou sloužit k produkci, ale k zachování života v krajině, a kde se bude hospodařit bez pesticidů, umělých hnojiv a s minimem zásahů.

Jak to vypadá v praxi?

Krajinné prvky: meze, remízky, solitérní stromy, mokřady a další

Může ležet **tři roky ladem**. Daří se tu díky tomu rostlinám, které by tu při monokulturním přestování nikdy nevyrostly.

Roste zde **různorodá směs květin**, která je hodovným stolem pro hmyz, včely a další opylovače, kteří jsou důležití i pro produkci potravin.

Zde si mohou odpočinout **ptáci a hmyz** při putování krajinou, stejně tak lidé nebo hospodářská zvířata. Stromy ochlazují vzduch a zadržují vodu.

Nektarodárné úhory: pás travin a květin

Protože sem příliš nezajíždí stroje, poskytuje bezpečný úkryt pro polní **ptáky či savce** a přirozené predátory škůdců.

otočte list

10 % pro život

Podle odborníků a také evropských strategií ze Zelené dohody pro Evropu, které se český stát zavázal naplňovat, je pro dostatečnou ochranu života v krajině za současného intenzivního způsobu hospodaření potřeba vymezit alespoň 10 % zemědělských ploch pro tzv. neproduktivní přírodní prvky.

Jak docílit změny v rámci ekoschématu?

Navrhujeme povinnost vyčlenit určité procento orné půdy pro přírodní neproduktivní prvky s cílem přiblížit se postupným navyšováním 10 % prvků. Opatření navazuje na základní podmínku pro získání dotací, tzv. DZES 8, kde bude vyžadováno nižší procento.

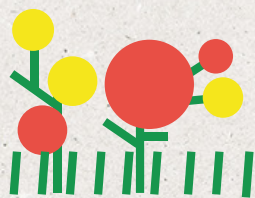
Jaké plochy to třeba mohou být?

Co může daná procenta plnit?

Důležité je, aby se na plochách nepoužívaly pesticidy, umělá hnojiva a udržovaly se jen minimálními zásahy, které neohrozí přežívající živočichy a rostliny. Jedná se o:

Krajinné prvky, jako jsou meze, remízky, solitérní stromy, mokřady a další. Více se o nich dočtete na dalším listu.

Nektarodárné úhory. Úhor je plocha ponechána max. tři roky ladem, na které mohou růst různé rostliny. Jež by jinak neměly při monokulturním pěstování šanci. Navíc musí být osety směsí rostlin, které přímo svými květy s nektarem vytváří potravu pro hmyz a opylovače. Prostor, do kterého nezajíždí žádné stroje, je pak samozřejmě i vhodným úkrytem pro polní ptáky či savce.

Ochranné pásy okolo vodních toků chrání vodu před splachem pesticidů, hnojiv a třeba i splavováním půdy. Zároveň poskytují prostor pro rostliny i živočichy.

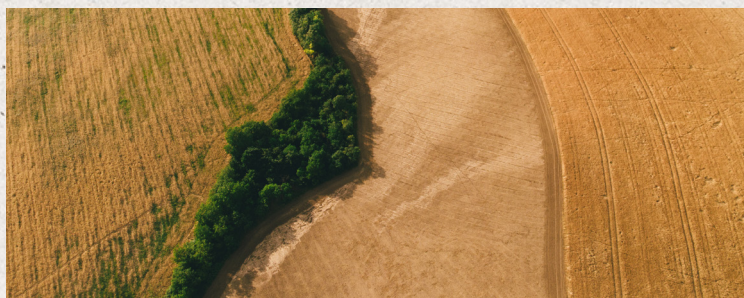
Ochránci pestrého života v zemědělské krajině

Naše krajina je mnohem chudší, než bývala. A trpí tím půda, příroda i lidé. Krajinné prvky potřebuje jako sůl. Podívejte, jakou cennou roli v krajině hrají. To, oč jsme při poválečné kolektivizaci přišli, nyní vraťme zpět do krajiny.

Jen krajina plná krajinných prvků bude také připravena na dopady klimatické změny.

Polní cesty travnaté, hlinité nebo šterkované byly v minulosti nedílnou součástí krajiny. Díky nim můžeme procházet bezpečně krajinou a spolu s námi i živočichové.

Meze tvoří stromy, keře nebo travnaté plochy. Pole rozdělují ideálně po vrstevnici, a tak zabraňují zejména splavování půdy, neboli vodní erozi. Nabízí i stinné a bezpečné místo k odpočinku pro živočichy. Při scelování polí byla velká část zničena.

Kamenné snosy jsou sesbírané a seskládané kameny z polí na jednu hromadu. Jsou domovem ještěrek a hadů, daří se tu i suchomilným a teplomilným rostlinám. Podobně fungují i kamenné zídky.

V aleji si mohou odpočinout ptáci a hmyz při putování krajinou, stejně tak lidé nebo hospodářská zvířata. Stromy ochlazují vzduch a zadržují vodu.

V takovém **mokřadu** se daří i vzácným živočichům a rostlinám, nadto skvěle zadržuje vodu v krajině, ochlazuje okolí, což ocení nejedén výletník během léta, nebo brání povodním. Kde je voda, tam je život, říká se. Kvůli odvodňování zemědělské půdy pro produkci i zastavování z české krajiny vymizelo až 950 tisíc hektarů mokřadů!

**Jak vrátit do krajiny zpět tyto cenné krajinné prvky?
Otočte list.**

Krajinné prvky jako součást ekoschématu

V důsledku poválečné kolektivizace se rozoralo až 800 000 km mezí a 120 000 km polních cest, zmizela liniová zeleň i polní remízky a spolu se stále chemicky náročnějším zemědělstvím to má významné negativní dopady. A kvůli odvodňování zemědělské půdy pro produkci i zastavování z české krajiny vymizelo až 950 tisíc hektarů mokřadů. Obnova se děje velmi pomalu, ale neobejdeme se bez ní.

- × 800 000 km mezí
- × 120 000 km polních cest
- × 950 000 hektarů mokřadů

Krajina pro klima

Jen krajina plná krajinných prvků bude také připravena na dopady klimatické změny. Krajinné prvky jsou trvalé „útvary“ v krajině, které plní všelijaké pozitivní role, například zabráňují splavování či odvanutí půdy, poskytují prostor pro rostliny a živočichy, pomáhají zadržovat vodu v krajině, či tvoří krásu a malebnost naší krajiny. Čím pestřejší krajina, tím lépe. Je proto potřeba, aby i tyto trvalé krajinné prvky byly samozřejmou součástí zemědělského hospodaření.

Jak docílit změny v rámci ekoschématu?

Navrhujeme povinnost **vyčlenit** ve vyšších úrovních ekoschémat **určité procento orné půdy jako stabilní krajinné prvky**: meze, remízky, solitérní stromy, aleje, mokřady, kamenné snosy a skalky, travnaté údolnice nebo příkopy, průlehy a terasy, polní cesty... Obodovaným volitelným opatřením je pak vyčlenění určitého procenta v základní úrovni na orné půdě a ve všech úrovních na trvalých travních porostech.

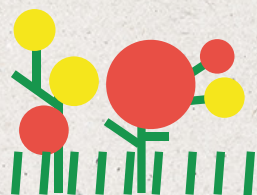
Maximální velikost monokultur jako součást ekoschématu

V České republice máme největší půdní bloky v Evropské unii, průměrně 15 hektarů. Obrovské rozsáhlé lány vyniknou zejména v porovnání se sousedními zeměmi, jako je Rakousko či Polsko. Velké monokultury, které je potřeba udržovat častým ošetřováním syntetickými pesticidy, neposkytují příliš prostoru pro ostatní přírodu.

Peníze nejsou všechno!

Obhospodařovat co největší pole je sice ekonomicky výhodné, ale pro vodu či život v krajině je to katastrofa. Na svazích jsou náchylné k erozi, pokud nejsou přerušovány krajinnými prvky. Vytvářejí vysychající tepelné ostrovy, které nemůže okolní vegetace ochladit. Nyní platí omezení na maximálně 30 hektarové monokultury, pro představu zhruba 50 fotbalových hřišť.

Na velikosti záleží!

Ale nejde jen...

Nejde jen o samotnou velikost monokultury. Stejně, ne-li více důležité je, jaký tvar takové pole má (svým tvarem může bránit erozi) a zda jsou od sebe pole oddělena krajinnými a neproduktivními prvky; což také brání erozi, a navíc umožňuje v krajině přežívat živočichům i dalším rostlinám. Správný zemědělec by měl své pozemky uspořádat a rozdělit právě s ohledem na erozi a biodiverzitu. Společná zemědělská politika by k tomu měla jasně napomáhat.

20 hektarů

Jak docílit změny v rámci ekoschématu?

Navrhujeme zavést povinnost maximální výměry jedné plodiny na 20 hektarů v nejvyšší úrovni. Ve všech úrovních je zároveň obodovaným volitelným opatřením. Opatření navazuje na základní podmínky pro získání dotací, tzv. DZESy, kde je vyžadováno 30 hektarů.